

*Волошина О.А.,
асистент кафедри економіки підприємства та управління персоналом,
Полтавський національний технічний університет
імені Юрія Кондратюка
Миргородська А.О.,
студентка,
Полтавський національний технічний університет
імені Юрія Кондратюка*

СТАН І ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ СФЕРИ В УКРАЇНІ

Анотація. У статті досліджено і проаналізовано стан та тенденції розвитку інвестиційної сфери в Україні. Розглянуто напрями підвищення інвестиційної активності в Україні, оцінку інвестиційного клімату та шляхи поліпшення інвестиційного середовища. Виділено ключові проблеми інвестування економіки України за останні чотири роки.

Ключові слова: інвестування, портфельні інвестиції, прямі інвестиції, інвестиційний клімат, ділова активність, потенціал національної економіки.

Постановка проблеми. Дослідження проблем інвестування завжди знаходилося у центрі уваги економічної науки. Це зумовлено тим, що інвестиції зачіпають найглибші основи господарської діяльності, визначаючи процес економічного зростання у цілому. У сучасному динамічному світі інвестиції відіграють важливу роль. Їм можна відвести роль ядра економіки, рушійної сили національного виробництва. Проте внутрішніх ресурсів України для забезпечення фінансами національного господарства в належному обсязі не вистачає. У такій ситуації гостро постає питання залучення інвестицій з інших джерел, у тому числі закордонних. Економіка України має значний ресурсний потенціал, в який чимало інвесторів можуть і хочуть вкласти свої кошти. Нестабільність, суперечливість та непрозорість законодавства не дають змоги повністю використати наявний інвестиційний потенціал.

В Україні інвестиції є одним із найважливіших засобів забезпечення виходу країни з кризи, досягнення реальних структурних зрушень в економіці, технологічного переозброєння, підвищення якісних показників господарської діяльності на мікро- та макrorівнях, оновлення застарілих основних виробничих фондів, тому вирішення питань ефективного залучення та використання іноземних інвестицій в Україні є одним із найбільш актуальних завдань економічної науки [3].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематикою створення привабливого інвестиційного середовища для залучення іноземних інвестицій, реалізації інвестиційного потенціалу займаються такі вчені: Т.С. Задніпрянна, Г.І. Євтушенко, Т.А. Лівківський, М.І. Карлін, Н. Вільгурська, В. Будкін, О. Вовченко, О. Гаврилюк, О. Іванюк, В. Єременко, І. Лукінова, І. Крупяк, А. Колосов, О. Мозговий, С. Мочерний, Н. Новицький та ін.

Мета статті полягає в оцінці інвестиційного клімату в Україні та шляхів поліпшення інвестиційного середовища, а також висвітленні необхідності активізації інвестиційної діяльності

в умовах сучасної економіки. Виходячи з мети, необхідно вирішити низку завдань, зокрема:

- дослідити сутність іноземного інвестування;
- довести необхідність здійснення іноземного інвестування в економіку України;
- узагальнити проблеми, з якими зіштовхуються іноземні інвестори;
- запропонувати шляхи покращення інвестиційного клімату в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. На нашу думку, доцільно почати дослідження з визначення поняття «інвестицій». Термін «інвестиції» походить від лат. investire – одягати, оточувати й означає сукупність усіх видів майнових та інтелектуальних цінностей, що вкладаються в об'єкти підприємництва та інші види діяльності, у результаті якої створюється прибуток (дохід) або досягається відповідний соціальний ефект [2].

Можна визначити, що «режим іноземного інвестування України» – це сукупність економічних, соціальних, політичних та правових чинників, які забезпечують здійснення іноземними інвесторами інвестицій в економіку країни, гарантують забезпечення податкової політики, отримання прибутку, прозорість правовідносин на ринку фінансових послуг, а також безпосередній захист інвестицій державою через компетентні органи влади, а також у судовому порядку [5].

Іноземні інвестиції сприяють економічному зростанню приймаючої економіки, її інтеграції у світове господарство на основі перенесення виробничих потужностей, передачі технологій, капіталу, управлінського досвіду, навичок, інновацій. Згідно із Законом України «Про інвестиційну діяльність», інвестиціями є всі види майнових та інтелектуальних цінностей, що вкладаються в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності, внаслідок якої створюється прибуток або досягається соціальний ефект [4].

Існує декілька класифікаційних ознак інвестицій, зокрема щодо:

- об'єкту інвестування;
- характеру участі в інвестуванні;
- періоду інвестування;
- форм власності інвестора;
- регіонального характеру інвестицій;
- ступеня ризику [5].

Ключову роль у процесі акумулювання коштів та їх відтворення відіграють саме іноземні інвестиції. Цьому сприяє нерівномірність розвитку економік, політичне становище в країні, географічне розташування, зони скупчення продуктивних сил, розвиток інфраструктури, історичні передумови, диференці-

акція прибутковості різних галузей у різних частинах світу та неоднорідний поділ праці.

Динаміку прямих іноземних інвестицій в економіку України за 2002–2016 рр. наведено на рис. 1 [2].

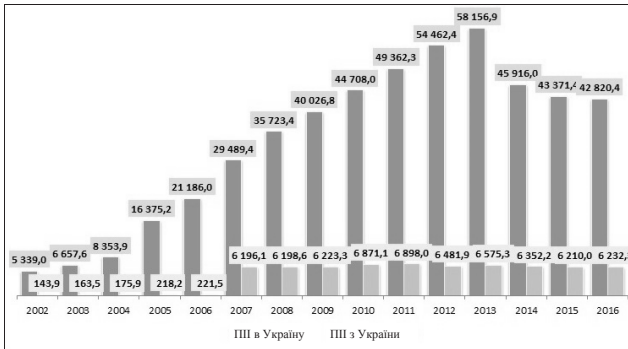

Рис. 1. Динаміка прямих іноземних інвестицій в економіку України за 2002–2016 рр., млн. дол. США [7]

Незважаючи на економічну і політичну нестабільність у світі, обсяги прямих іноземних інвестицій продовжують рости. За даними звіту FDI Markets, The Financial Times, у 2015 р. іноземні інвестиції в усьому світі досягли посткризового максимуму, збільшившись на 9%, до 713 млрд. дол. Флагманом у сфері ІІІ є енергетика. Цьому сприяє зниження цін на енергетичні носії і ресурси [2].

На рисунку 1 ми бачимо, що піком залучення інвестицій був 2013 р., 2012 р. був роком проведення футбольної першості. Знайшлося чимало охочих вкласти свої кошти у розвиток інфраструктури, спортивних споруд, об'єктів готельно-ресторанного бізнесу та інших об'єктів.

На обсяги вкладення коштів впливає економічна, соціальна та політична ситуація, що розгортається в країні. Всю сукупність факторів, що впливає на бажання інвестора вкласти свої власні кошти в країну, можна назвати інвестиційним кліматом.

Інвестиційний клімат – це узагальнена характеристика сукупності соціальних, економічних, організаційних, правових, політичних, соціокультурних передумов, що зумовлює привабливість і доцільність інвестування в ту або іншу господарську систему (економіку країни, регіону, корпорації).

Інвестиційний клімат можна розділити на:

- потенціал народного господарства – сукупність об'єктів народного господарства, привабливі підприємства, наявність значних природних ресурсів із можливістю подальшої розробки, наявна інфраструктура та енергоресурси;
- українські бізнес-реалії очима іноземців – доступ до основних джерел інформації про стан народного господарства, нормативно-правова база, менталітет робочої сили, участь провідних світових ТНК у національній економіці.

Інвестиції формують виробничий потенціал на новій науково-технічній базі та зумовлюють конкурентні позиції на світових ринках, є основою для розвитку підприємств, окремих галузей та економіки України.

Про ресурсний потенціал економіки України можна навести безліч інформації. Особливо варто відзначити земельні, лісові та водні ресурси; багаті надра та ґрунти. Більше 60% сільськогосподарських угідь представлено високоякісними родючими чорноземами. У більшості регіонів України достатня кількість опадів, сонячної енергії, сприятлива температура, що дає змогу провадити господарську діяльність з обмеженими затратами у будь-яких галузях економіки [3].

Важливе значення для підвищення ефективності економіки має поліпшення структури капітальних вкладень.

Зростання обсягів капітальних інвестицій прискорилося у ІІ кварталі 2016 р. до 17,5% порівняно з відповідним періодом 2015 р. (скорочення на 3,6% у ІІ кварталі 2015 р. та зростання на 0,7% у І кварталі 2016 р., зростання на 7,5% у ІV кварталі 2015 р.) (рис. 2) [2].

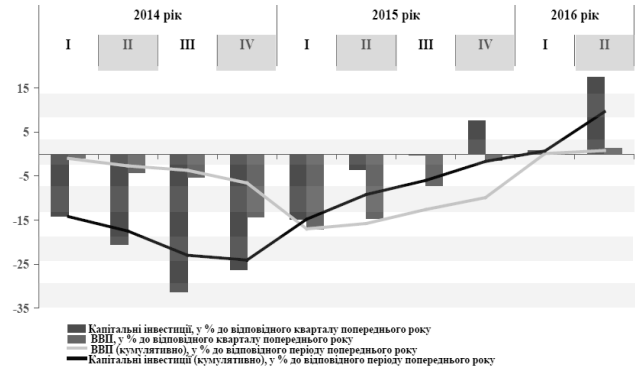

Рис. 2. Динаміка освоєних капітальних інвестицій та ВВП, %

Зростання капітальних інвестицій стало наслідком поживлення інвестиційної активності суб'єктів економічної діяльності в умовах збереження відносної макрофінансової стабільності, нарощування обсягів виробництва, продовження процесів реформування економіки, а також дії статистичного фактору.

Визначальну роль у структурі джерел інвестування відіграють власні кошти підприємств, за рахунок яких освоєно 79,0% капітальних інвестицій

(1 579,1 млн. грн.). За рахунок коштів державного та місцевих бюджетів освоєно 0,3% та 5,3% відповідно. Зменшився обсяг освоєних капітальних інвестицій за рахунок кредитів банків та інших позик із 6,2% за 2014 р. до 4,7% за 2015 р. [2].

Головним джерелом фінансування капітальних інвестицій, як і раніше, залишаються власні кошти підприємств та організацій, за рахунок яких у січні-червні 2015 р. освоєно 69,3% капіталовкладень [2].

Частка кредитів банків та інших позик у загальних обсягах капіталовкладень становила 10,2% [2].

За рахунок державного та місцевих бюджетів освоєно 3,0% капітальних інвестицій. Частка коштів іноземних інвесторів становила 4,1% усіх капіталовкладень, частка коштів населення на будівництво житла – 10,7%. Інші джерела фінансування становлять 2,7% [2].

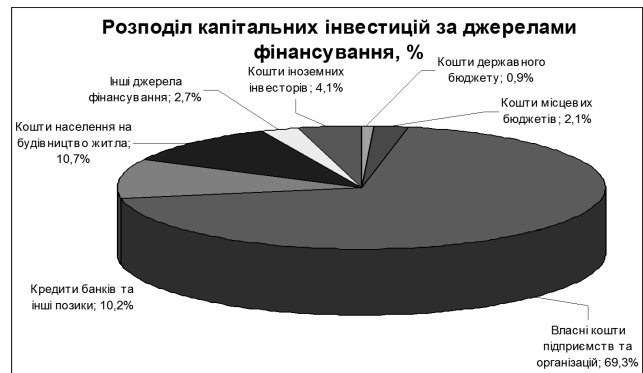

Рис. 3. Капітальні інвестиції за джерелами фінансування

Отже, Україна залишається привабливою для інвестицій, водночас вона не знаходиться осторонь світових процесів, є достатньо інтегрованою у світове господарство і порушення макростабільності на зовнішніх ринках має свій відголос в Україні.

У рейтингу інвестиційної привабливості країн світу International Business Compass за 2015 р., опублікованому компанією BDO, Україна за рік піднялася на 20 позицій [6].

Для подальшого покращення інвестиційного клімату в Україні актуальним на сьогодні є питання вдосконалення правової та організаційної бази для підвищення дієздатності механізмів забезпечення сприятливого інвестиційного клімату й формування основи збереження та підвищення конкурентоспроможності вітчизняної економіки.

Низку позитивних кроків у цьому напрямі вже здійснено:

1. На сьогодні в Україні створене правове поле для інвестування та розвитку державно-приватного партнерства. Законодавство України визначає гарантії діяльності для інвесторів, економічні та організаційні засади реалізації державно-приватного партнерства.

2. На території України до іноземних інвесторів застосовується національний режим інвестиційної діяльності, тобто надано рівні умови діяльності з вітчизняними інвесторами. Іноземні інвестиції в Україні не підлягають націоналізації.

3. Для підвищення захисту іноземних інвестицій Законом України від 16.03.2000 № 1547 ратифікована Вашингтонська конвенція 1965 р. про порядок вирішення інвестиційних спорів між державами та іноземними особами [5].

Вирішенню проблемних питань інвесторів покликані сприяти комісії зі сприяння досудовому врегулюванню спорів з інвесторами, які можуть створюватися органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування як тимчасові консультативно-дорадчі органи для сприяння досудовому врегулюванню спорів між інвестором і органом виконавчої влади (місцевого самоврядування), відповідно до постанови Кабінету Міністрів України «Про заходи щодо вдосконалення роботи органів виконавчої влади з інвесторами» від 26.11.2008 № 1024.

4. Підписано та ратифіковано Верховною Радою України міждержавні угоди про сприяння та взаємний захист інвестицій з більше ніж 70 країнами світу.

Зокрема, 05.02.2015 підписано Угоду між Україною та Японією про сприяння та захист інвестицій, яку ратифіковано Законом України від 03.06.2015 № 505-VIII.

Урядом та Президентом України здійснюються кроки щодо створення якісно нових умов ведення бізнесу, що мають забезпечити відбудову економіки України, сприятимуть її стабільному розвитку та активізації інвестиційної діяльності, а саме [3]:

- відмінено 16 неефективних регуляторних обмежень; гармонізовано систему оренди землі; встановлено строки реєстрації підприємств протягом не більше двох днів; запроваджено видачу документів дозвільного характеру через центри надання адміністративних послуг (Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення умов ведення бізнесу (дерегуляція)» від 12.02.2015 № 191-VIII);

- відмінено ліцензування 26 типів господарської діяльності; визначено винятковий перелік видів господарської діяльності, що підлягають ліцензуванню; встановлено уніфікований порядок їх ліцензування, нагляду і контролю у сфері ліцензування (Закон України «Про ліцензування видів господарської діяльності» від 02.03.2015 № 222-VIII);

- затверджено План дій щодо дерегуляції господарської діяльності та спрощення регуляторної бази, що спрямований на усунення надмірного адміністративного регулювання господарської діяльності, створення сприятливих умов для ведення бізнесу (Розпорядження Кабінету Міністрів України від 18.03.2015 № 357-р);

- скасовано неефективну сертифікацію в сільськогосподарській сфері та обов'язковий моніторинг виконання особливих умов користування надрами, що відкривали значні можливості для корупції (Постанова Кабінету Міністрів України «Деякі питання дерегуляції господарської діяльності» від 28.01.2015 № 42);

- забезпечено адаптацію українського законодавства до загальноєвропейського і відповідний захист міноритарних акціонерів (Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо захисту прав інвесторів» від 07.04.2015 № 289-VIII);

- забезпечено обґрунтованість та прозорість прийняття рішень щодо фінансування державних інвестиційних проектів, підвищення ефективності використання державних коштів і результативності державних інвестиційних проектів (Закон України «Про внесення змін до Бюджетного кодексу України щодо державних інвестиційних проектів» від 07.04.2015 № 288-VIII);

- схвалено плани імплементації деяких актів законодавства ЄС у сфері інтелектуальної власності (Розпорядження Кабінету Міністрів України від 04.03.2015 № 164).

Сьогодні передбачена державна підтримка реалізації інвестиційних проектів у пріоритетних галузях економіки, зокрема шляхом звільнення від оподаткування ввізним митом під час увезення визначеного переліку товарів, необхідних для реалізації таких проектів, та відтермінування сплати ПДВ (до 60 днів) щодо ввезених товарів на підставі векселя (Закон України «Про стимулювання інвестиційної діяльності у пріоритетних галузях економіки з метою створення нових робочих місць»).

Висновки. Україна потенційно може бути однією з провідних країн із залучення іноземних інвестицій. Цьому сприяє її величезний природно-ресурсний потенціал, вигідне економіко-географічне положення, наявність кваліфікованої робочої сили, значний внутрішній ринок, місце у світовій геополітичній політиці провідних країн світу тощо.

Економіка України для іноземців – це об'єкт світового господарства, в який можна і варто вкладати капітал. Іноземці проявляють значну зацікавленість до інвестування народного господарства України. Наступним логічним кроком у залученні інвестиційних ресурсів повинні бути рішучі кроки з боку держави, зокрема: врегулювання політичної ситуації, стабілізація курсу гривні до основних світових валют, зменшення згубного впливу корупції, «відкатів» та інших згубних корупційних принципів діяльності типової пострадянської республіки.

Також для України як споживача іноземних інвестицій варто наполегливо попрацювати над нормативно-правовою базою. У цій ситуації вирішальна роль належить державній політиці щодо іноземних інвестицій. Вона полягає у співпраці з іноземними інвесторами, сприянні залученню капіталу, контролі над станом ринку, регулюванні економічної, політичної та соціальної діяльності.

Література:

1. Офіційний сайт державної служби статистики [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/>.

2. Євтушенко Г.І., Левківський Т.А. Іноземне інвестування в Україні. Сучасний стан та перспективи / Г.І. Євтушенко, Т.А. Левківський // Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України. – 2012. – № 1. – С. 13.
3. Офіційний сайт Міністерства економіки України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.me.gov.ua>.
4. Закон України «Про інвестиційну діяльність» від 18.09.91 № 1560-ХІІ.
5. Савчук Н. Стан інвестиційного клімату України та напрямки його покращення / Н. Савчук // Демократичне врядування. – 2011. – № 8. – С. 3.
6. Иностранные инвестиции в Украину продолжают падать [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://newshub.in.ua/2016/07/11/inostrannye-investitsii-v-ukrainu-prodolzhayut-padat/>.

Волошина О.А., Миргородская А.О. Состояние и тенденции развития инвестиционной сферы Украины

Аннотация. В статье исследованы и проанализированы состояние и тенденции развития инвестиционной сферы Украины. Рассмотрены направления повышения инвестиционной активности в Украине, оценка инве-

стиционного климата в Украине и пути улучшения инвестиционной среды. Выделены ключевые проблемы инвестирования экономики Украины за последние четыре года.

Ключевые слова: инвестирование, портфельные инвестиции, прямые инвестиции, инвестиционный климат, деловая активность, потенциал национальной экономики.

Voloshyna O.A., Myrhorodska A.O. Status and trends of development of investment sphere in Ukraine

Summary. In this article analysed the current status and trends in the investment sphere in Ukraine. In the article, particular areas of increasing investment activity in Ukraine, assessment of the investment climate in Ukraine and ways to improve the investment environment are considered. The study highlighted the key issues of investment in Ukraine's economy over the past 4 years.

Keywords: investment, portfolio investment, direct investment, investment climate, business activity, potential of the national economy.